

1907

* * * ETBIŃ KRISTAN

ŽARKI * * * * *
IN SNEŽINKE

VIII. ZVEZEK

* * * * * LASTNA ZALOŽBA * * * *

* TISKALA „NARODNA TISKARNA“ V LJUBLJANI *

IZ DELAVNICE.

Stroj.

Gotov si, ej!

Premagal sem, dasi težko je bilo.
Dasi je boj bil hud, dovršil le sem delo.
Ej, dolgo mi je kri in mozeg pilo
in z blaznostjo mi dolgo je pretilo,
odkar mi prvič misel je in kri razvnelo.
Pozabil sem tedaj ves svet,
poznal več nisem znancev svojih;
kot suženj mislij svojih
v delavnici sem bil ujet.
Le delal sem, le delal.
Zakaj? — Čemu? — Ej, tega nisem vedel.
Le delal sem, ker delati sem moral,
ker mi je neki demon v glavo sedel
ter bičal mi možgane in veleval,
naj delam, delam, delam — — —!
Moč tajno je imel nad manoj on.
On je zahteval. — Slušati sem moral. —
Narava se je čestokrat uprla — — —
in delo mojih rok brezsrčno strla,
a vedno se je javljal moj demon.
Naj delam dalje, strogo je veleval,
naj delam, delam, delam — — —

In delal sem. Raz čelo znoj je tekel
in roki sta se tresli trudni,
obhajali telo so čuti čudni,
hotelo se je trudnim udom spanja.
A: delaj še! trinog-demon je rekel . . .
in delal sem, in delal — brez prestanja.

Gotovo delo je sedaj.
Pred mano zdaj stojiš, ti čudna stvar,
ti, mojega trinoškega demona dar.
Ne jaz — demon je stvarnik tvoj,
Njegov, ne moj si, divni stroj.
Jaz sam sem bil orodje tujih rok,
puščici tuji bil samo sem lok.
Nù vendar hočem vedeti sedaj,
vsaj kakšna bo usoda tvoja.
Pomagal bodeš menda večni raj
pripravljati ljudem na svetu zdaj,
in častna bo naloga tvoja.
Trpinom bednim, ki se noč in dan
ukvarjajo pri delu trudapolnem,
obrišeš ti sledí solzá in ran.
Človeku ti v življenju bednem, bolnem,
z ramen zdaj snameš dela težko breme.
Oj, koliko odpraviš ljutih ran,
prihraniš muk in truda zdaj vsak dan!
Bodoče sreče ti poseješ seme.

— — — — —
— — — — —
Hi hi! — — Kdo tu se smeje? —
Kdo rogati se mi tako umeje?
Nikogar pač ne vidim. — Hi hi! — Spet!
Pokaži se, kdo si. Naj beli svet
obličje tvoje vidi. — Ha ha! — Pa se smej!

A vsaj, čemu se skrivno rogaš, mi povej.

— — — — — »Ha ha! Ti dobrijan
si slab, neskušen modrijan.

Tvoj stroj, o katerem sanjaš lepe sanje,
ki naj ljudem bi srečo, blagostanje
pomnožal, svet prevstvarjal v raj,
posluži baš nasprotnim svrham, znaj!
Dà, dela bo človeku stroj tvoj vzal,
a delavec ne bode srečen pel,
ker z delom vred mu vzame tudi kruh.
Zdaj veš, komu poslužil tvoj je duh«

— — — — —
Nikdar, nikdar! Kladivo sem!
Uniči hitro zopet dela sad!
Prišel bo čas, to dobro vem,
ko vstane iz prahu spet mlad.
Človeški trudni rod
mej tem se pomladi,
tedaj mu uma plod
življenje pozlati.

Kovačeve pesmi.

I.

Pri naklu tu, kovač, stojim,
železo trdo kujem.
žareče iskrice gledim,
ter čudne misli snujem.

Kako železo se krivi,
pregiba, kakor zmija!

Bi skoraj mislil, da živi,
ko se tako previja.
Ej, trdo je železo to,
a vendar, vendar bolj mehko,
kot srce bogatina
in kruh trpina.

Pri svojem naklu tu stojim,
kladivo suče roka.
A slišati pritem menim,
kako železo stoka.
Ej, če bi novci sveta vsi
ležali tukaj združeni,
kako veselo bi tedaj
koyal jaz, ter koyal!

Napravil bi maliku kraj,
ki nam je suženstvo skoval,
srce pa bi se veselilo,
ko čulo bi, kako tam stoka,
kako tam cvili in se joka,
kar nas stoletja je tlačilo.

Kako bi iskre se žarile!
Kako bi kladivo veselo
železno svojo pesem pelo,
oznanjevaje konec sile!

Če vsega bi sveta denar
na mojem naklu tu bil zbran,
napočil bi že jutri dan,
zasijal nam svobode žar.

II.

Tovariši, le urno sem!
Sedaj je dela čas.
Pripravljeno je jeklo že,
a mojster kliče nas.

Na delo prihitite vsi.
Počitka čas ni več.
Baš fino delo čaka nas!
Kovati nam je meč.

Kaj brana zdaj, motika, plug?
To vse počiva naj.
Pušk, sabljic, mečev, sulic kup
skovati čas je zdaj.

Očini treba bojnih trum
od dne do dneva več,
za domovino kujemo
zato sedaj naj meč.

Pač zdi se mi, da bode meč
za domovino to,
da mesto vragov očine,
njo meči le zatro.

A kaj nam mar? — Saj treba tu
rok naših — mislij ne.
Zato le urno kujmo mi,
kar mojster zapové.

Obiskale so me sanje.

Obiskale so me zopet sanje
in na svojih tajnih zlatih krilih
so me dvignile v cvetoče sfere,
kjer blešči moj zaželjeni svet.

Oj, ljudje, ljudje! Oj, saj ste dobri!
Vsmilite se, prosim trepetaje.
Ne budíte z glasno me besedo —
en trenutek le naj vlada molk.

Kar tu gledam, to je krasno!
Svet ljubezni se očem odpira,
pravljica nobena ni tak bajna,
kakor mojih sanj cvetoči svet.

Gledam, gledam . . . ! Kdo bi se nagledal?
Ljudstvo vidim v zlatem, solnčnem blišču,
rajska sreča iz očij jim sveti
in ljubezni plam žari jim z lic.

Nad vrtovi, polnimi dehtenja,
plava blaga, čaromila pesem,
simfonija neskaljene sreče — —
Vse jo poje — staro in mladó.

Vsa vesoljnost v hram je spremenjena,
v hramu pa časte boginjo sveto,
ki je čudež čudežev storila,
podarila ljudstvu večni mir.

Dveh imen boginja je le ena:
blaga, čarovna je kot Ljubezen,

divna, vzvišena je kot Svoboda,
njen je novi, prerojeni svet.

Oh, molčite! Moje zlate sanje
so tak lahne kot tančica fina . . .
Ne budite speče moje duše,
da ne pade v blato cvetni raj. — — —

A zaman so moje mile prošnje . . .
Kaj so vam nebeške moje sanje?
Kaj vam je svoboda in ljubezen?
Kaj bodočnost in človeštva up?

En trenotek . . .! — Toda vse okoli
šum, ropot in pikanje in vpitje . . .
Niti sanjati ni tukaj smeti,
in okrog je vendar temna noč.

Moje rože . . .

Krasno so cvetele rože rdeče,
mladi up je segal do neba,
plaval je med zvezdice žareče
in objemal brezmejnost sveta.

Tam na vzhodu plamen rdeč je švigal,
potemnil je lune blagi soj.
Višje, višje se je plamen dvigal — —
Višje, višje letel duh je moj.

Nad vsem svetom, kar oko je zrlo,
se je zlival ognjeviti žar;
s svojim plamom solnce je zastrlo
breg in dol in plan in vsako stvar.

V ognju se je videl svet vesoljni.
Bil je rdeč kot mlada ljudska kri.
V moji duši, blagih upov polni,
je igralo tisoč harmonij.

Ocvetele so mi rože rdeče,
ko je zemljo sneg in led pokril.
Zableščale so ledene sveče,
solnce pa je siv oblak pokril.

Vse je belo. S snegom vse zastrto,
cela zemlja kot ogromen grob.
Kot uklet je grad nebo zaprto,
a moj up je kakor zlomljen dob.

Kaj naj upam v zmrznjeni puščavi,
kjer izginil žitju vsak je sled,
kjer tišina žalobna mi pravi,
kakšno moč ima nad žarom led?

Kaj naj upam? — A poglej! V višavah
solnce je prodrlo siv oblak.
Luč se spet razliva po planjavah,
v temne kote se zavlači mrak.

Upam, upam! Solnce ni umrlo.
Mladi žarek priča prekrasnó,
da nam bo oko nov dan uzrlo
in kar spi, da se zbudilo bo.

V zadnji uri.

(Odlomek.)

— — — — —
In res naj bode vse tako na večne dni?
Neizpremenjeno ostane vse naj vedno?
Na polju, kjer mi sejemo, naj se redi,
kdor dela, truda skusil ni,
a naše žitje naj ostane bedno?

Vi pravite: tako pač mora biti.
Kar svet stoji, je vedno že tako,
da so bogatci vselej bili siti,
njihovi hlapci pa gladu mrjó.
Kot pričo za brezsrčno vaše »pravo«
pozivate milostnega boga.

Rotite ga z nebeško večno slavo,
naj blagoslovi krutosti sveta.
Vi trdite, da je njegova volja
trpljenje naše, glad in zgodnja smrt;
da nam ne bo nikdar bodočnost bolja
in sreče raj na veke vse zaprt.

Na svetu vas ne more nič ganiti,
da bi odpravili neskončno zlo,
ki kri sesa nam in možgane pije,
v gorjé peha, mori nas in vničuje.
Ne slišite, da za osveto vpije
greh, ki nad njim narav se huduje,
ker jo prevzetnost vaša zaničuje.

A v naših dušah je rodila beda
vihar, ki nam vse bitje pretresuje.
In slepo vero je pregnala veda.
Malikov roj nas nič več ne strahuje.

Zdaj gledamo. Gorjé prorokom krivim,
ki so duha v verige nam vkovali!
Zbudivši se smo z umom bistroživim
resnice večne svetlo luč spoznali.
Ne skrivajte se za nebesa zlata,
ko gazite po zemlji v kalu blata
in ne nakladajte sveta krivico
na Njega, ki ga zovete Pravico!
Nikakov bog vam ni podelil
nad nami rabeljske moči,
in bog nam ni grobov pobelil.
Pravico ste si vstvarili sami,
a mi, ki smo prenašali trinoštvo vaše,
prihajamo sedaj na plan, na dan
za večno, sveto, ljudsko pravo naše.
Odpor malikov zlatih je zaman.

Božanska je podala nam narava
obraz kot vam. Človeške smo podobe.
Luč uma hrani tudi naša glava.
A vi ste preobrnili narobe
ta svet, ki obstoji le z delom našim
in osvojili bi radi, kar vstvarja
ta žuljev polna dlan, ljubimcem vašim
in sebi, oj trinogi kruti, v prid.

Izdaje že oči vas kalnih vid.
Da smo ljudje kot vi, ste pozabili.
Zlorabljali ste nas kot nemo zver,
poseben »red« za nas ste vstanovili
in sklicevali se na tisoč ver,
katere ste izmislili sami,
da ložje bi nas v temi zadržali.
A večna tudi vaša vlada ni.

Dovolj! Dovolj! Doletni smo postali.
Naš zdravi, bistri um zdaj govori.
Spoznali smo veljavo si in moč
in glasen klic po svetu vsem doni:
Združimo se! Le v slogi je pomoč.

Hej! Vi se plašite in trepetate?
Pred množicami vas obhaja strah?
Domišljate se morda in spoznate,
da ste kot mi ljudje le, zemski prah?

Oj, da bi to spoznali pravočasno!
Stoletje mre, starina pada v grob
in nova doba se naznanja glasno,
a njen prihod je slišal stari rob.
Še kratek čas! Prepozno bo, prepozno,
če ne spoznate, kar zahteva čas.
Ne čakajte, ker rob maščuje grozno!
Poslušajte stoletja gromski glas!

Že trobi rog. Razvita je zastava.
Zdaj zadoni viharja zvon iz lin — — —
Le danes še je možna mirna sprava,
a jutri boj za žitje in pogin . . .

Spreminjanje.

Bil sem dete.
Če želite, vam lahko dokažem.
Pa verujte, da se v tem ne lažem,
ker drugače res ni moglo biti.
Bil sem dete.

Nepotrebni so dokazi zviti
za resnico, ki se sama javlja
in vsak hip pred nami se ponavlja.

Nepotrebni — hm — ne vem, ne vem . . .
Prav gotovo trditi ne smem,
ker ljudi se najde vsake vrste,
tudi take, ki samo na prste
»enkrat ena« »dva in dva« brojé
in resnico v lice ti tajé.

Nu, da sem bil dete res nekdam,
vam dokažem prav lahko še zdaj.
Sreča je, da sem v deželi reda
bil rojèn, kjer se na zakon gleda.
Ko sem — tega je že nekaj let —
vgledal beli — hm, nu, — beli svet,
v knjigo so zapisali takoj
rojstni dan in kdo je oče moj . . .
Tam se zdaj prepričate lahko,
da je bilo v istini takó:
Kot otrok, malič, sem se rodil,
a potem sem rasel, se razvil.

Čudno, čudno! V onih starih dneh
bilo je drugače marsikaj . . .
Misliti tako je morda greh,
a je res: drugačen svet je zdaj.
Drugo ljudstvo, druge šege, mode,
drugo vino, druge mu posode,
novi grobi, nova pokolenja:
vse se giblje, se vrti in menja.

Čudno! Neki mož, teman kot noč, —
moj učitelj — trdil je nekoč:

»Le veruj mi! Kakor je sedaj,
bilo je in bode vekomaj.
To veruj, veruj! Ne misli drugo!
Iz srca preženi misel, — kugo,
ki po svetu v naših časih blodi,
duše vara in v pekel jih vodi . . .«

Čudno, čudno! . . . Mož je bil učen,
pekel in nebesa je poznal . . .
Ej, bojim se, da bom pogubljen,
kakor mi je modri mož dejal.

Prepovedana je misel prosta.
Stopil pa sem drzno onkraj mosta,
čez prepad globoki, ki zija
mej slepostjo skromnega srcá
in spoznanjem žejnega duha.
Skozi temno meglo je prodiral
solnčni žarek kakor meča ost.
Kakor zid strohnjen se je podiral
gosti mrak, a zmagala svetlost.

V redovih dolgih so se mi vrstila
krdela mnoga, razna pred očmi;
vse, vse je črna zemlja že pokrila,
vse, kar tu gledam, že v grobovih spi.
In dneve zrem iz časov pokopanih,
kako se drug za drugim porodi;
mej njimi mnogo zlasti je izbranih,
a vsak izgine. Večne ure ni.
Pojavljajo se šege in navade,
nazorov množ pred manoj se vrti,

spodrivajo jih šege druge, mlade,
a stara mnenja novo usmrti.
Vrti se vse, zdaj pada, zdaj se dviga,
a le obstanka ni nikjer, nikdar . . .
Za hip ubežni večnost se ne briga
in ljudska želja ni ji prav nič mar.

A nauk vaš? . . . I njemu čas se roga;
vse teorije so mu le v posmeh.
Igračka le, otročja mehka žoga
je večnosti, kar zovete vi — greh.

Pozdravljam te, svetloba, izpoznanje,
in vročega pekla se ne bojim.
Vzlic grehom vsem je večno spreminjanje,
umiranje in novo porajanje,
potapljanje in mladostno vstajanje
in nepretrgano gibanje.
Poznati je, umeti je želim . . . !

Kjer vse se giblje, kjer je mir neznan,
naj okamni za večnost vso vaš dan?
Kjer nič ni stalno, nič ne obstoji,
bi vi duha ustavili radi?

Zaman, zaman!
Današnji vaš — a naš je mladi dan . . .

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000236016

551103

